

Міністерство внутрішніх
справ України

Національна поліція
України

Донецький
юридичний інститут

БО «БТ «Мережа»
м. Кривий Ріг»

Peace
Corps

Корпус миру
США в Україні

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

«ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ»

м. Кривий Ріг
07 лютого 2019 року

УДК 159.98
ББК 88.573 я 5

Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 07 лютого 2019 року). – Кривий Ріг, 2019. – 493 с.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол №7 від 27 березня 2019 року)*

Публікується за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів», яка відбулася 07 лютого 2019 року у Донецькому юридичному інституті (м. Кривий Ріг, вул. Співдружності, 92а).

Видання може бути корисним для працівників правоохоронних органів, аспірантів (ад'юнктів), слухачів магістратури, студентів та курсантів вищих навчальних закладів, а також всім, хто цікавиться проблемами психологічного забезпечення правоохоронних органів.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

Пилипенко Є.О. Особливості спілкування поліцейських під час контролю за дорожнім рухом з учасниками дорожнього руху похилого віку	267
Піцик О.О., Мухіна Г.В. Про деякі особливості опитування дитини працівником поліції	271
Процько М.І., Теремцова Н.В. Вплив соціальних мереж на розвиток ефективної комунікації патрульної поліції з громадянами	274
Рівчаченко О.А. Розвиток навичок ефективної комунікації працівників Національної поліції засобами інтерактивних технологій	276
Роженкова А.О. Основи професійного спілкування з громадянами в нестійкому психоемоційному стані, в стані алкогольного та наркотичного сп'яніння	278
Руденко Л.А. Культура спілкування як чинник ефективної комунікації фахівців цивільного захисту	281
Сорокіна М.А., Яловенко В.О., Мухіна Г.В. Про деякі прояви традиційних гендерних стереотипів у працівників поліції	285
Юрченко-Шеховцова Т.І. Простір як засіб невербального спілкування	288
Шинкаренко І.О. Особливості комунікативної компетентності слідчих	291
Шульга А.О. Особливості спілкування зі свідком під час кримінального провадження	294

Секція № 3 :

«Сучасні психотерапевтичні методи в роботі з психологічною травмою»

Бархан А.В. Досвід використання декомпресії з військовослужбовцями на виході із зони бойових дій	298
Васецька Є.В., Христюк О.С. Посттравматичний стресовий розлад та методи психотерапевтичної допомоги	301
Вишніченко С.І. Операціоналізована психодинамічна діагностика (OPD-2) – основа успішної психотерапії	304
Власенко С.Б. Зміни образу фізичного Я у працівників правоохоронних органів, які отримали тілесні ушкодження при виконанні службових обов'язків. Основи психологічної допомоги	307
Волинець І.П. Методи арт-терапії в подоланні ПТСР	310
Волинець І.П. Любовна залежність	315
Володарська Н.Д. Засади психологічного благополуччя в кризових ситуаціях	321
Гурлєва Т.С. Суб'єктні якості у здатності особистості протистояти деструктивному медіа-впливу : психологічна підтримка в кризових умовах	323
Збаранська А.С. Психологічне консультування залежних осіб	326

Руденко Лариса Анатоліївна

професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У спілкуванні, як важливій формі людського буття, виявляється інтерсуб'єктивність людської культури. Спілкування потребує від особистості вміння орієнтуватися в різноманітних, навіть суперечливих ситуаціях, здійснювати пошуки шляхів розв'язання багатьох проблем, зокрема виробничих. Це стосується професійного спілкування в будь-якій галузі, а передусім – в соціономічній сфері, до якої належать фахівці цивільного захисту. У процесі професійної діяльності їм доводиться спільно з іншими розв'язувати проблеми в умовах надзвичайних ситуацій, що виникають внаслідок природних, техногенних катастроф та ін. Для успішного вирішення цих проблем фахівцям цивільного захисту потрібно володіти різноманітними способами й засобами спілкування, знати етичні та психологічні правила їх застосування і враховувати відмінності між людьми у процесі міжособистісної взаємодії з бійцями рятувальних підрозділів, потерпілими, волонтерами тощо.

Сума набутих людиною знань, вмінь і навичок спілкуватися, які створені, прийняті та реалізуються в конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку, виражається в культурі спілкування, яка виявляється у свідомому ставленні людини до використання всіх його функцій, видів і якісних особливостей у єдності. Слід зауважити, що успішна професійна взаємодія неможлива без творчого підходу до кожної ситуації та потребує добору відповідних вербальних конструкцій та невербальних сигналів, що їх супроводжують. Наприклад, коли взаємодіють індивіди однакового особистісно-психологічного типу, то їхня творча активність у спілкуванні може як підсилюватись, так і знижуватись. Якщо ті, хто взаємодіють, готові до інтеграції своїх зусиль і сприймають іншого як цінність, то їхнє спілкування може досягти високого рівня [6, с. 10].

Важливим елементом культури спілкування, який нині набуває особливої актуальності, є етика міжособистісних стосунків [1, с. 358–361]. Моральний аспект культури спілкування охоплює певні цінності, норми, звичаї, традиції та інші способи регуляції поведінки, що визначають етичну структуру міжсуб'єктних відносин і забезпечують їх успішну реалізацію. Вищий рівень моральної структури спілкування характеризують гуманістичні орієнтації особистості та емпатійний спосіб сприймання один одного [6, с. 77].

Отже, основною сферою реалізації культури спілкування є міжособистісна взаємодія. Професійну комунікативну взаємодію в будь-якій галузі людської діяльності важливо орієнтувати на гуманістичні цінності з урахуванням природних і соціальних особливостей партнерів по спілкуванню. Гуманістичний контекст

культури спілкування фахівців цивільного захисту передбачає знання, розуміння й дотримання норм комунікативної взаємодії, які відображають гуманістичний підхід до інтересів, прав і свобод особистості, прийняті суспільством як «керівництво до дії», не суперечать поглядам і переконанням самої особистості та передбачають її готовність і вміння дотримуватися цих норм [2, с. 143].

Культура спілкування ґрунтується на розумінні, співпереживанні, відповідальному ставленні до своїх слів і вчинків. У процесі комунікативної взаємодії вона виявляється через делікатність, відчуття такту, уміння «не помічати» недоліків співбесідника, а, навпаки, бачити в ньому позитивні риси, намагатися підтримати у складних обставинах. Психологами встановлено, що у процесі взаємодії людей від 60 до 80 % комунікації здійснюється за рахунок невербальних засобів вираження, і лише 20-40 % інформації передається за допомогою вербальних. Ці дані змушують замислитися над значенням невербальних засобів для психології спілкування і взаєморозуміння, звернути особливу увагу на жести й міміку людини [3, с. 51]. Цей аспект також є важливим для ефективної професійної комунікації фахівців цивільного захисту.

Досліджуючи етичні аспекти спілкування, В. Саф'янов трактує його не лише як форму буття людини та інтерперсональний діалог, а й убачає в ньому особливий спосіб існування моралі й реалізації міжособистісних стосунків і взаємозв'язків. Дослідник переконливо аргументує, що процес спілкування детермінується і регулюється, передусім, етичними цінностями, ідеалами, принципами і нормами, а також психологічними, соціальними, естетичними і навіть фізіологічними й медичними чинниками. Але саме етичні начала, – підкреслює він, – визначають спрямованість, духовну забарвленість, ціннісну орієнтацію всіх реальних аспектів у сфері спілкування [4]. В. Саф'янов також обґрунтовує відмінності між поняттями «культура спілкування» та «етика спілкування». На його думку, культура спілкування відображає всю сукупність цінностей, якостей, норм, поведінкових стереотипів особистості, а також культуру етикету, культуру поведінки, культуру мови, почуттів, володіння невербальними засобами спілкування, психологічну культуру суб'єктів спілкування; натомість етика розкриває етико-поведінковий зміст культури спілкування та відображає рівень етичної культури особистості.

Очевидно, що зміст поняття «культура спілкування» значно ширший, а етика спілкування може трактуватися як одна з його складових, але зв'язок цих понять є настільки наскрізним, що виокремити етичний аспект з культури спілкування, або відокремити етику спілкування від культури спілкування можна лише умовно в рамках теоретичного аналізу.

Розглядаючи культуру спілкування як невід'ємну частину культури особистості взагалі та реальне втілення культури суспільства, В. Саф'янов пропонує визначати культуру спілкування як складну, історично мінливу систему, що має інтеграційний характер і виражає цілісний підхід до комунікативного процесу [4]. Ця система ґрунтується на цінностях, які спрямовують процес спілкування, відображає рівень розвитку і особливості суб'єктів спілкування, їхню здатність до взаєморозуміння, міру опанування способів, засобів, прийомів, правил спілкування.

Взаємопов'язаними показниками культури спілкування є: орієнтація на високі етичні цінності; опанування високої психологічної та етичної культури; опанування «техніки» спілкування.

Не можна залишити поза увагою й психологічні аспекти культури спілкування, які передбачають наявність знань і вмінь щодо: розпізнання психологічних особливостей співрозмовників; адекватного емоційного реагування на їхні дії й поведінку; вибору способів і засобів спілкування, які б узгоджувались із мораллю й відповідали індивідуальним особливостям людей. До головних компонентів культури спілкування дослідники відносять: комунікативні установки, які «включають» механізми спілкування; знання прийнятих у суспільстві норм спілкування, психології спілкування (категорій, закономірностей, механізмів) і психології сприймання та розуміння один одного; вміння застосовувати ці знання в комунікативній практиці відповідно до загальнолюдських цінностей [5, с. 35–36].

Зважаючи на викладене, культуру спілкування фахівців цивільного захисту розглядаємо як систему норм, принципів і правил спілкування, а також технологій їх виконання та дотримання, вироблених людським суспільством із метою оптимізації й ефективності комунікативної взаємодії. У її структурі виокремлюємо три компоненти: особистісний, когнітивний та праксеологічний.

Особистісний компонент показує комунікативні установки особистості (стан готовності адекватно реагувати на зовнішні об'єкти чи вплив), що ґрунтуються на її цінностях. У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту важливо забезпечити формування гуманістичних комунікативних установок, завдяки яким вони не зашкодять іншим під час вирішення надзвичайних ситуацій. Професійний контекст особистісного компонента культури спілкування фахівців цивільного захисту полягає: у їхній здатності узгоджувати та співвідносити свої дії з іншими, приймати і сприймати інших, добирати аргументи, розуміти й шанобливо ставитися до думок інших, що забезпечує успішність спільних дій; готовності до тактової комунікативної взаємодії й рефлексії власної комунікативної діяльності.

Когнітивний компонент характеризує знання з етики та психології спілкування, рівень опанування способів встановлення міжособистісного контакту, здатність адекватно оцінити людину, збагнути її емоційний стан у конкретній ситуації, налагодити продуктивну взаємодію. Його професійний контекст великою мірою пов'язаний із розвитком пізнавальних здібностей і особистісних потреб майбутніх фахівців цивільного захисту, його здатністю до ефективного сприймання та осмислення професійно значущої інформації.

Праксеологічний компонент культури спілкування визначає практичне володіння способами і формами спілкування, нормами і правилами мовного етикету, вербальної та невербальної комунікативної дії, здатність адекватно реагувати на комунікативну ситуацію і знаходити відповідний спосіб поведінки у ній стосовно конкретних обставин. Професійний контекст цього компонента виявляється у готовності фахівців цивільного захисту виконувати професійну діяльність на основі практичного застосування комплексу комунікативних умінь, навичок

міжособистісної взаємодії, відбору професійно значущої інформації, в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У процесі професійної підготовки у ЗВО ДСНС ці компоненти набувають особистісно орієнтованого характеру та спрямовуються на вирішення завдань навчання, виховання та розвитку компетентних фахівців цивільного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малахов В. А. Етика : курс лекцій : навч. посіб. К. : Либідь, 2004. 384 с.
2. Мишаткина Т. В. Педагогическая этика : учеб. пособие. Ростов н/Д : Феникс ; Мн. : ТетраСистемс, 2004. 304 с.
3. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах: монографія Львів : Піраміда, 2015. 343 с.
4. Сафьянов В. И. Этика общения : учеб. пособие. М. : Изд-во МГУП «Мир книги», 1998. 164 с.
5. Чмут Т. К. Культура спілкування : навч. посіб. Хмельницький : ХІРУП, 1999. 358 с.
6. Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 230 с.

Сорокіна Марина Андріївна,

курсант другого курсу навчання факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції

Яловенко Владислав Олегович

курсант другого курсу навчання факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції

Науковий керівник: Мухіна Галина Вікторівна

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат педагогічних наук

ПРО ДЕЯКІ ПРОЯВИ ТРАДИЦІЙНИХ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Дослідження гендерної проблематики та загальне врахування принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в діяльності поліції та в суспільстві в цілому, набуває сьогодні все більшого розмаху. У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» поняття «гендерна рівність» виходить з правового контексту і пов'язане з впливом суспільних структур на життя жінок і чоловіків – їхні права, свободи, можливості, потреби тощо. Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: утвердження гендерної рівності, забезпечення рівної участі жінок і